

«Από την τραγωδία στην κωμική αυτοαναίρεση»

Μαρώ Τριανταφύλλου

17/04/2015

Το Σημείο Μηδέν παρουσιάζει το Εμείς του Γιεβγκένι Ζαμιάτιν ως το τρίτο μέρος της τραγικωμωδίας της απο-ανθρωποποίησης

Με το περίφημο Εμείς του Γιεβγκένι Ζαμιάτιν η ομάδα «Σημείο Μηδέν» ολοκληρώνει την τριλογία της αποανθρωποποίησης που ξεκίνησε ως ιδέα πριν από δύο χρόνια με την «Μεταμόρφωση» του Κάφκα, αλλά ουσιαστικά προχώρησε με τις δυο εκδοχές του «Βούτσεκ» και την δεύτερη εκδοχή της «Σωφρονιστικής Αποικίας» του Κάφκα που είδαμε πέρυσι. Στο «Εμείς» η ομάδα ανοίγει όλη τη θεματική που απασχολεί τις δουλειές της από το 2008 και προχωρεί ένα βήμα παραπέρα: με αγωνία αλλά και σπαρακτικό σαρκασμό παρακολουθεί τον άνθρωπο να χάνει την υπόστασή του, η βούλησή του εκμηδενίζεται, η φαντασία του ισοπεδώνεται έως την απόλυτη εξάλειψή της. Απο-ανθρωποποιημένοι υπάνθρωποι κινούνται πάνω στη σκηνή αγνοώντας ότι το νόημα χάθηκε. Επίκαιρο το έργο του Ζαμιάτιν, που μοιάζει από τα χρόνια της ρώσικης επανάστασης να μιλά για το παγκοσμιοποιημένο δικό μας. Εύκολα αναγνωρίζουμε στο Μονοκράτος του «Εμείς» στοιχεία από τον κόσμο μας και στους ήρωες του Ζαμιάτιν τον ανθρώπινο τύπο που προσπαθεί να δημιουργήσει η νέα τάξη: αριθμημένος, ελεγχόμενος, χωρίς συναισθήματα, αφοσιωμένος και εκδικητικός σε όποιον τολμά να διαφέρει και να διεκδικεί. Πού είναι το «εγώ» μέσα στο συνθλιπτικό «εμείς» των ολοκληρωτισμών; Και πώς από το μαζοποιημένο «εμείς» μπορούμε να περάσουμε στο αγωνιστικό, διεκδικητικό, ευφάνταστο και μοναδικό «εμείς» ενός κόσμου όπου η ελευθερία δεν θα είναι πια ζητούμενο, όπου η κινηματικότητα, η πρωτοβουλία και η διαφορά, η επιλογή, ο έρωτας και η συνάντηση –το διαρκές μιας επανάστασης που δεν θα είναι το τέλος μιας διαδικασίας αλλά η διαδικασία στο διηνεκές- θα αποτελούν οντολογικές συνιστώσες της ανθρώπινης υπόστασης.

Κύριε Στρούμπο, από καιρό σας ακούμε να μιλάτε για το Εμείς του Ζαμιάτιν. Τι σας έλκει στο συγκεκριμένο έργο; Γιατί ένας θεατής

σήμερα θα πρέπει να ασχοληθεί με μια φουτουριστική δυστοπία που μετρά περίπου ένα αιώνα ζωής;

Όπως έχουμε συχνά πει, εδώ και καιρό ασχολούμεθα με αυτό που ονομάζουμε «τραγικωμωδία» της απο-ανθρωποποίησης». Ξεκινήσαμε, κάπως δειλά και χωρίς να έχουμε συνειδητοποιήσει το ζήτημα σε όλες του τις διαστάσεις, από την *Μεταμόρφωση* του Κάφκα. Η τραγικωμική προσέγγιση της ανθρώπινης φύσης αποκαλύπτει πως τα πράγματα βρίσκονται σε ένα διαρκές μεταίχμιο και μπαλανσάρουν μεταξύ του τραγικού και του κωμικού. Εδώ συναντιούνται οριακά το γκροτέσκο με το τραγικό, το υπαρξιακό αδιέξοδο με την αναίρεση και αυτοαναίρεση, η κριτική με την αυτοκριτική. Δημιουργείται η πολύ λεπτή γραμμή πάνω στην οποία περπατά ο τραγικός ήρωας, που μπαίνει σε μια δίνη έως το τραγικό αδιέξοδο. Και ακριβώς την στιγμή που μπαίνουμε στην τραγωδία, με ένα απότομο κόψιμο περνάμε στην κωμική αυτοαναίρεση, δηλαδή περνάμε σε μια σκωπτική διάθεση που βλέπει τα πάντα κριτικά και αυτοκριτικά. Αυτό ξεκινήσαμε στη *Μεταμόρφωση*, το προχωρήσαμε με τις δυο εκδοχές του *Βόντσεκ*, με την δεύτερη εκδοχή *Σωφρονιστικής Αποικίας*. Το *Εμείς* έχει στοιχεία από όλες τις προηγούμενες δουλειές μας. Το μυθιστόρημα γράφτηκε την δεκαετία του '20, μέσα στη δίνη της Ρώσικης Επανάστασης και του ρώσικου εμφυλίου. Ο Ζαμιάτιν συμμετέχει στην επανάσταση, αλλά, ως διανοούμενος και καλλιτέχνης, αρχίζει να έχει διαφωνίες, τον ενοχλεί η λογοκρασία, ο πολεμικός κομμουνισμός...

Ωστόσο εσείς δεν το αντιμετωπίζετε ως μια κριτική του σοβιετικού καθεστώτος...

Θεωρώ ότι δεν το γράφει εναντίον του σοβιετικού καθεστώτος. Είναι πάρα πολύ νωρίς ακόμη μολονότι έχουν αρχίσει να διαφαίνονται οι εξελίξεις. Όμως ο Ζαμιάτιν δεν μιλάει μόνο για το σοβιετικό καθεστώς ίσως μάλιστα να μη μιλά καν γι' αυτό. Αν ήταν έτσι γιατί αυτή η σταθερή αναφορά στον τηλορισμό που εφαρμόζεται στην Αμερική των αρχών του 20^{ου} αι.; άλλωστε ο άνθρωπος-μηχανή/αριθμός δεν είχε ακόμη υπάρξει στην ΕΣΣΔ την εποχή που γράφεται το *Εμείς*. Το βιβλίο αποτελεί κραυγή εναντίον του ολοκληρωτισμού που γεννιέται και στην Αμερική και στην Ευρώπη -ας θυμηθούμε την καταγραφή στο *Κεφάλαιο* του Μαρξ για τις συνθήκες ζωής στα εργοστάσια της Αγγλίας στη Βιομηχανική Επανάσταση-. Ο Ζαμιάτιν είναι ένας ελευθεριακός μαρξιστής, χεγκελιανός, μιλά για τη διαλεκτική και την επανάσταση, είναι μαρξιστής

γιατί βάζει συνέχεια το οικονομικό πρόσημο, όμως το ελευθεριακό πρόταγμα υποσκάπτει την σκέψη του. Συμμετέχει στους κύκλους των Ρώσων φουτουριστών Μάλεβιτς, Ρότσενγκο, Μαγιακόφσκι, Πόποβα, Τάτλιν, Μέγιερχολντ στο θέατρο και άλλων. Ο φουτουρισμός, ο κονστρουκτιβισμός, αποτελούν για το νέο σοβιετικό καθεστώς πηγή αισιοδοξίας για το μέλλον και το μέλλον της ανθρωπότητας είναι η μηχανή, κάτι που συναντάμε και στο μαρξισμό. Ο συγγραφέας μας έχει ταξιδέψει και στην Αμερική και στην Αγγλία, έχει δει τον άνθρωπο-μηχανή, τον αριθμημένο άνθρωπο, της Βιομηχανικής Επανάστασης. Ο ολοκληρωτισμός του Μονοκράτους, πέρα απ' όλα, είναι ο άνθρωπος-μηχανή, ο άνθρωπος αριθμός.

Θα μπορούσαμε να μιλήσουμε δηλαδή για ένα επίκαιρο, προφητικό βιβλίο που περιγράφει την σύγχρονη παγκοσμιοποίηση.

Θα μπορούσαμε να το διαβάσουμε και έτσι.

Τρεις νέοι ηθοποιοί και μια θεατρολόγος στο ντεμπούτο τους ή σχεδόν

Φέτος το Σημείο Μηδέν ανοίγεται σε μια ομάδα πολύ νέων στην ηλικία συνεργατών. Εξαίρετη επιλογή από μια έμπειρη ομάδα νέων δημιουργών αλλά και των νεαρών καλλιτεχνών που προτίμησαν να διαπαιδαγωγηθούν θεατρικά σε ένα δύσκολο είδος θεατρικής πράξης δίπλα σε ένα απαιτητικό σκηνοθέτη και τους άξιους συνεργάτες του.

Άρτι αποφοιτήσασα από το Θεατρολογικό Τμήμα του Ναυπλίου, η **Μαρία Σικιτάνο** δουλεύει για πρώτη φορά στο θέατρο. «Κατ' αρχάς μελέτησα πολύ καλά το κείμενο και προσπάθησα να καταλάβω σε βάθος τον τρόπο που δουλεύει ο Σάββας και όλα τα παιδιά της ομάδας. Επίσης μάζεψα υλικό που μπορούσε να χρησιμεύσει στις πρόβες και βοήθησα στη δραματοποίηση του κειμένου». Στην ερώτησή μας «τι σημαίνει η ενεργειακή προσέγγιση;» σχολιάζει: «Είναι μια εξέλιξη της μεθόδου του Θ. Τερζόπουλου που έχει να κάνει με το σώμα και την αποτύπωση του κειμένου πάνω στο σώμα. Πρόκειται για την σωματική εγγραφή του κειμένου, ο θεατής βλέπει το κείμενο στη σωματικότητά του».

Η **Έβελυν Ασουάντ** είναι συριακής καταγωγής, γεννημένη στη Θεσσαλονίκη, αποφοίτησε πέρυσι από την δραματική σχολή του Εθνικού Θεάτρου και είναι επίσης και γι' αυτήν η πρώτη της δουλειά. Στην

παράσταση είναι η Ο90. Τι σημαίνει να είναι κανείς αριθμημένος άνθρωπος; «Η Ο90 είναι μια νέα γυναίκα» μας λέει. «Στο Μονοκράτος δεν υπάρχουν μόνιμες μονοσήμαντες σχέσεις. Υπάρχει μια ερωτική ελευθερία που ουσιαστικά δεν είναι απελευθερωτική, αντίθετα ελέγχεται το συναίσθημα και η σεξουαλικότητα των ανθρώπων. Κι όμως αυτή νιώθει συναισθήματα για τον D. Κάποια στιγμή νιώθει την επιθυμία να κάνει ένα παιδί μαζί του. Όμως στο Μονοκράτος πρέπει να πληροί κανείς ορισμένες σωματικές προϋποθέσεις για να τεκνοποιήσει και η Ο90 είναι κοντύτερη κατά 10 εκατοστά από το μητρικό μοντέλο. Αλλά και να μην συνέβαινε αυτό, τα παιδιά τα έπαιρνε το Μονοκράτος για να τα μεγαλώσει. Τα συναισθήματά της για τον D είναι η ρωγμή στο Μονοκράτος».

Ο **Δημήτρης Παπαβασιλείου** σπούδασε στην Ιταλία και αποφοίτησε από την Ακαδημία της Βενετίας, όπου επίσης σπούδασε ξένες γλώσσες στο Πανεπιστήμιο. Δούλεψε δύομισή χρόνια στην Ιταλία με το Τεάτρο ντ' Ελένι σε ρόλους του κλασικού και μοντέρνου ρεπερτορίου και αυτή είναι η πρώτη του εμφάνιση στην Ελλάδα. Στην παράσταση του Σημείου Μηδέν ενσαρκώνει τον Ευεργέτη, τον απόλυτο ηγεμόνα του Μονοκράτους. «Ο ρόλος αυτός δημιουργήθηκε για την παράσταση, στο μυθιστόρημα του Ζαμιάτιν είναι πανταχού παρών αλλά δεν τον βλέπουμε πραγματικά. Το αινιγματικό όνομά του είναι προφανώς συμβολικό, δείχνει την αντίστιξη ανάμεσα σ' αυτό που είναι και αυτό που κάνει. Όπως καταλαβαίνετε ο ρόλος είναι βαθιά πολιτικός». Το έργο έχει βαθιές πολιτικές υποδηλώσεις και μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως σχόλιο στα πολιτικά φαινόμενα της εποχής μας, σχολιάζουμε. «Το *Εμείς* έχει διαχρονικότητα, μπορεί να θεωρήσει κανείς ότι γράφτηκε μόλις χτες. Είναι φυσικό να έχει συμβεί κάτι τέτοιο. Δεν μπορούμε να παραβλέψουμε τι γίνεται γύρω μας. Η καθημερινότητα σε όλα της τα επίπεδα ενυπάρχει μέσα μας».

Η Έλλη **Ιγκλίζ**, με σπουδές κλασικού πιάνου δίπλα στην Αλεξάνδρα Παπαστεφάνου και Μουσικολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών -που άφησαν ισχυρό αποτύπωμα στην καλή και σωστή φωνή της στο τραγούδι- αποφοίτησε πέρυσι από το Εθνικό και έπαιξε ήδη στην *Γειτονιά των Αγγέλων*. Είναι ο αφηγητής. «Δεν υπάρχει στο κείμενο, όμως ήταν αναγκαίος στη δραματοποίηση. Έχει ένα δύσκολο ρόλο. Προωθεί την ιστορία με τρόπο εξωκειμενικό, είναι εκτός της ιστορίας, μολοντί χρησιμοποιεί κομμάτια του κειμένου. Κρύβεται πίσω από μια καρέκλα-

μουσικό όργανο, ιδέα και κατασκευή του Δαβίδ Μαλτέζε. Δουλέψαμε αυτοσχεδιαστικά, με όχημα τον σαρκασμό και την ειρωνεία, με τη μουσική να παίζει μεγάλο ρόλο, να προωθεί τα πράγματα. Έτσι ο αφηγητής είναι σαν όργανο που λέει την ιστορία μετακινούμενος από μέρος σε μέρος. Μοιάζει με τους τρελούς του Σαίξπηρ, ένας κλοσάρ από το μέλλον του μέλλοντός μας»